

SANT SADURNÍ

(ve de la pàgina anterior)

pietaris agrícoles més significats. El primer, òbviament, va ser Pere Mir Ràfols, de can Guineu, i el segon, el seu administrador Francesc Llopart Alemany (el Pere Jan). Inmediatament després van detenir Antonio Rovira Jané (el Foradat), Ernest Poch Junyent (el Catassús), Pere Llopart Alemany, germà del Pere Jan, Joan Baqués Torner (el Mistelaire), Josep Rovira (el Mota dels tres portals), Antonio Raventós Baldrich (el Pau francès), Jacint Cuscó Esteva, Salvador Oliver Santacana (el Calixtus), Emili Castells Rosich, Miquel Roig Oliver (el Feru), Francesc Marsal Bosch, Jacint Buquera Castellví i el farmacèutic Jaume Torras Llopart. A diferència de Vilafranca, a Sant Sadurní no es va cremar l'església, però els revolucionaris van cometre l'error d'actuar contra algunes persones molt significades de la dreta. Per això va intervenir l'exèrcit, per alliberar-los i per restablir l'ordre, per detenir els responsables de la revolta, per destituir l'ajuntament democràtic i nomenar-ne un a dit.

Les eleccions del 16 febrer de 1936, amb la victòria a l'Estat del *Frente Popular* i del Front d'Esquerres a Catalunya, van permetre que els governants i dirigents empresonats a causa dels fets del 6 d'octubre fossin alliberats, que es restablís l'Estatut i la Llei de Contractes

de Conreu, i que a Sant Sadurní, al Principat i a Espanya tornessin a manar les esquerres.

La cita que es transcriu a continuació és un fragment d'un pamflet que es va distribuir a Sant Sadurní en una data imprecisa, a la primavera o durant les primeres setmanes de l'estiu de 1936, després de les eleccions del febrer i, en qualsevol cas, abans de la rebel·lió del general Franco. "[...] Poble: Ja saps, doncs, qui són els que varen portar-te l'angoixa i els perjudicis a casa teva. Doncs bé, cal que facis justícia exterminant d'una vegada per sempre aquests traïdors de Catalunya i els altres pobles hispànics". Segons els autors anònims del manifest, els traïdors eren una vintena de sadurninencs que arran dels fets del 6 d'octubre de 1934 havien denunciat 62 dels seus convilatans per haver participat en aquells esdeveniments revolucionaris. Els noms dels amenaçats, que l'impresor en qüestió acusa que "[...]són l'esperit inquisitorial, els representants del feixisme pròpiament dit[...]", i també que "[...] són els malvats, els gossos [...]", eren els següents: Salvador Oliver, de cal Calixtus; Francesc Marsal; Claudi Casanovas Santacana, de cal Fidel; Francesc Llopart Alemany, més conegut com el Pere Jan; Ernest Poch, de can Catassús; Antoni Raventós, de cal Pau francès; Emili Castells Rosich; Jacint Buqueras; Miquel Roig Oliver,

de cal Feru; Josep Rovira, de cal Mota dels tres portals; Pere Mir Ràfols, de can Guineu; Pere Ferrer Bosch, de cal Freixenet; Raül Maria Mir Comas, de cal Magí Guineu; l'impressor Josep Varias Bou; Joan Baqués, de cal Mistelaire; Antonio Rovira Jané, de cal Foradat; Joan Juvé, de cal Serra; Pere Llopart Alemany, també de cal Pere Jan, i finalment el farmacèutic Francesc Torras.

Si ara fem l'exercici de confrontar aquests noms i cognoms apareguts en el pamflet anònim, amb la relació dels qui ja havien estat detinguts pels rabassaires durant els fets del 6 d'octubre de 1934 i amb la llista dels que efectivament van ser assassinats després, durant les primeres setmanes de la revolució de 1936 a Sant Sadurní (*veure la llista del requadre*), ens adonarem que es dona una tràgica coincidència, ja que corresponen a les famílies que van ser víctimes del terror desfermat com a resposta revolucionària a la rebel·lió del general Franco. (El nombre d'assassinats hauria pogut resultar encara més esgarriós el 1936 a Sant Sadurní si alguns dels amenaçats en el pamflet -com Pere Mir, Raül Maria Mir, Josep Varias i Francesc Llopart, entre d'altres- no haguessin marxat precipitadament de la vila o s'haguessin amagat en llocs insospitats quan es va iniciar la revolta. Malauradament no tots els que es podien sentir amenaçats van saber copsar la gravetat de la situació, o no van saber, o no van poder, escapar-se a temps, com veurem tot seguit).

A Sant Sadurní hi va haver més contundència en les actuacions dels revolucionaris el 1934 i el 1936 que en la majoria d'indrets del Penedès, entre d'altres raons, perquè el contenciós rabassaire s'hi va viure molt més dramàticament i va generar uns greuges infinits. I per això també la repressió franquista a la vila i el càstig de l'exili sadurninenc van afectar tan tràgicament tants i tants convilatans després de la victòria bèl·lica feixista de 1939.

Dretes i esquerres el 1936

Els clàssics conceptes de dretes i d'esquerres que s'havien mantingut tan diferenciats al llarg de la primera meitat del segle XX ens proporcionen encara un bon mecanisme per intentar identificar les orientacions ideològiques i polítiques dels bàndols que es van enfrontar el 1936 i els valors contraposats que representaven. L'esquerra sempre havia aglutinat els sectors populars i progressistes, mentre que la dreta s'identificava amb l'ordre establert, el conservadorisme i els poders fàctics. Malgrat que aquests dos conceptes s'han anat aigualint, especialment en els darrers vint anys, fins al punt que el desconcert és un camp abonat per a tota mena de posicionaments polítics (és una *boutade* i una bona estratègia de confusió, i també un exercici de cinisme, que el partit més a la dreta a l'Espanya del segle XXI es digui *popular*), la conceptualització genèrica de dretes i d'esquerres segueix tenint plena vigència, i ens pot ser d'utilitat a

l'hora d'apropar-nos als esdeveniments de 1936. (No em resisteixo gens ni mica a comentar el fet que actualment els qui en rigor s'haurien de considerar de dretes, ho dissimulin, camuflin i neguin amb mil i un eufemismes -a Catalunya, per exemple, en molts casos, la coartada per mantenir la nebulosa és declarar-se nacionalista, com ja va fer Francesc Cambó quan va exclamar "Dretes? Esquerres? Catalunya!" - , mentre que només els que es creuen ser d'esquerres ho assumeixen amb certa naturalitat).

Simplificant i generalitzant, per entendre'ns, amb tots els matisos que es vulgui, i per intentar situar el lector del segle XXI en els esquemes mentals dels protagonistes del conflicte d'una banda i de l'altra, podríem convenir que el 1936 les dretes eren percebudes a Espanya com antirepublicanes, clericals, conservadores, no autonomistes, predisposades amb entusiasme envers els feixismes emergents a l'Alemanya de Hitler i a la Itàlia de Mussolini, i conxorxada amb la Monarquia, l'Església catòlica i romana, l'exèrcit i els terratinents, i identificada amb l'ordre, la pàtria i els valors tradicionals establerts. En argot popular de l'època: els rics. Els partits de dreta que aglutinaven aquesta ideologia es va aplegar a Espanya, el febrer de 1936, sota la coalició del *Frente Nacional*. (Amb la peculiaritat de Francesc Cambó i la Lliga, representants d'un catalanisme burgès que tenia un conflicte de difícil resolució: pretenia transformar Espanya sense que es trenqués cap plat a Catalunya. Per això van deixar que la República s'enfonsés entre l'extremisme de dretes -la rebel·lió de Franco i d'altres generals- i la revolució d'esquerres que es va desencadenar com a resposta a l'agressió franquista. Després, la dreta catalana va renunciar durant gairebé quaranta anys a transformar res, a canvi que la seva Catalunya fos un ermot sense democràcia i un paradís empresarial i fiscal, sota la bota militar).

L'esquerra espanyola i catalana, pel contrari, era republicana -al cap i a la fi la República va arribar el 1931 després de la seva victòria en unes eleccions municipals-, més autonomistes que els seus adversaris, entre laïques i anticlericals, liberals, progressistes, favorables a la reforma agrària que a Catalunya tenia la seva màxima expressió en el contenciós rabassaire, afins als valors de llibertat, de justícia i d'igualtat -propis de la Revolució Francesca-, i antifeixistes. El *Frente Popular* a Espanya i el Front Popular a Catalunya que aplegaven aquestes opcions ideològiques van resultar guanyadors de la contesa electoral del febrer de 1936.

Una particularitat de la terrible experiència històrica del juliol de 1936 va ser la immediatesa de l'extremisme i el terror a ambdós bàndols. Els adversaris es van convertir d'avui per demà en enemics irreconciliables per culpa de la sublevació militar del dia 18 de Franco contra la República. Només se'n van salvar aquells que es van poder escapar perquè se'n van

assabentar a temps o perquè van preveure què podria succeir.

Els sublevats, que es van identificar com a *nacionales*, van iniciar execucions en massa dels seus enemics civils i militars allà on va triomfar l'aixecament militar, i simultàniament, allà on va fracassar, el buit que es va crear amb l'esfondrament de l'autoritat civil republicana es va emplenar amb els impulsos dels que es van sentir amenaçats per l'atac de l'exèrcit, i van trobar en això una justificació per la seva revolució col·lectivista i per a l'eliminació d'aquells que, al seu entendre, eren favorables a l'aixecament militar o contraris a la revolució. A un bàndol i a l'altre es va caure en el parany de criminalitzar l'adversari, a substituir l'imperi de la llei pel terror, i a eliminar de forma arbitrària mitjançant l'assassinat els qui s'havien significat per una causa o per la contrària, en una escalada sense fi que ningú no va poder aturar. Cap dels dos bàndols no va estar a l'alçada per frenar aquell desori. Francesc Cambó ja havia advertit el 1934, quan després del 6 d'octubre l'exèrcit va actuar de garant dels drets dels propietaris i en contra dels rabassaires, que l'ús de la força no era el millor recurs per resoldre els problemes, perquè "la força, en canviar de mans, canvia de direcció".

Al Penedès i a Sant Sadurní, aquell juliol de 1936, quan l'aixecament militar va fracassar a Catalunya, la força la tenien les esquerres, i després de l'assalt al Parc d'Artilleria de la caserna de Sant Andreu de Barcelona, en el qual van participar alguns penedesencs i sadurninencs, a més de la força, van tenir les armes.

El Comitè de Milícies Antifeixistes de Sant Sadurní

Pocs dies després de l'aixecament del general Franco contra la República es van constituir a tots els pobles i ciutats de Catalunya els Comitès de Milícies Antifeixistes, com els instruments populars per garantir la defensa de la República. A ells es va correspondre dirigir i executar les actuacions més contundents d'aquells primers mesos de la revolta: el control ciutadà, la confiscació de béns de famílies, empreses i ordes religiosos; la direcció de la revolució col·lectivista a la vila; el cobrament d'impostos revolucionaris; així com la persecució, detenció, empresonament, judici arbitrari i assassinat dels qui consideraven adversaris o enemics.

Tenia com a referent el Comitè Central de Milícies Antifeixistes creat pel president Lluís Companys, el 21 de juliol de 1936, a iniciativa de la Confederació Nacional del Treball (CNT) i de la Federació Anarquista Ibèrica (FAI). El Comitè de Sant Sadurní, que s'havia instal·lat a can Guineu, era una barreja de persones dels sectors populars, de la classe treballadora segons la terminologia marxista a l'ús, provinents alguns de partits i sindicats com els anarquistes, Unió de Rabassaires, Estat Català, Partit Federal Ibèric, Partit

(continua a la pàgina següent)

Les vint-i-quatre víctimes mortals de la revolució de 1936 a Sant Sadurní

Relació dels veïns que van ser assassinats per ordre del Comitè de Milícies Antifeixistes de Sant Sadurní, ordenada alfabèticament. Entre parèntesi s'indica l'edat que tenien quan van morir. Com va dir el president de la Generalitat Pasqual Maragall amb motiu del 60è aniversari de l'afusellament del president Lluís Companys, al fossar de Montjuïc, on hi ha els noms de les víctimes mortals dels Consells de Guerra sumaríssims de la repressió feixista, "algun dia caldrà afegir a la llista de catalans afusellats pel franquisme després de la guerra, la dels catalans que van ser víctimes del terror revolucionari el 1936". Els de Sant Sadurní són els següents:

1. Antonio Bardella Paul (60 anys)****
2. Joan Benach Olivella (45 anys)
3. Pacià Carbó Roig (32 anys)
4. Mossèn Josep Maria Casanovas Santacana (24 anys)**
5. José María Casas Natino (23 anys)
6. Emili Castells Rosich (58 anys)****
7. Pere Duran Sàbat (46 anys)
8. Pere Ferrer Bosch (50 anys)
9. Joan Ferrer Sala (23 anys)*
10. Ramon Fontanals Torelló (35 anys)
11. Pere Fontanals Torelló (33 anys)
12. Salvador Gibert Singla (44 anys)****
13. Pere Llopart Alemany (38 anys)
14. Joan Llopart Ferrer (60 anys)
15. Joan Oliver Cardús (55 anys)
16. Jacint Oliver Garriga (21 anys)
17. Antonio Raventós Ferrer (38 anys)
18. Jaume Raventós Poch (65 anys)
19. Pere Raventós Varias (66 anys)
20. Miquel Roig Oliver (24 anys)
21. Josep Maria Rosell Domènech (50 anys)
22. Antonio Rovira Jané (56 anys)
23. Josep Sabaté Vidal (54 anys)****
24. Marcial Sendra Morera (49 anys)***

* Consta com a desaparegut, ja que el seu cadàver no va ser mai localitzat.
** És l'única víctima que no va ser assassinada el 1936, sinó l'1 de novembre de 1937.
*** Aquest encarregat de can Codorniu va ser el primer a ser assassinat, el 28 de juliol de 1936.
**** Exregidor de l'Ajuntament.